

องค์ความรู้ ภาษาวัฒนธรรม โดยสถาบันงานราชบัณฑิตยสภา

ป้อมตรีเพชร

ป้อมตรีเพชร เป็นป้อมที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๑ ต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่หน้าเมืองสมุทรปราการ เพื่อป้องกันข้าศึกที่ยกทัพมาทางทะเลด้านปากน้ำเจ้าพระยา

สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา เล่าว่า การป้องกันข้าศึกที่มาจากทะเลด้านปากน้ำเจ้าพระยามีความสำคัญมากขึ้น เมื่อมีการย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยาลงมาที่กรุงธนบุรีและกรุงเทพมหานคร ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเตรียมการสร้างเมืองและสร้างป้อมที่ปากน้ำเจ้าพระยาเพื่อป้องกันข้าศึกที่มาจากทะเล แต่ยังไม่แล้วเสร็จ เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ ให้มีการดำเนินการต่อ

เมืองใหม่ที่ปากลัดนั้นพระราชทานนามว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์ คือเมืองพระประแดงเก่าในสมัยอยุธยา และสร้างป้อมขึ้นมาทั้งทางฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของปากน้ำเจ้าพระยา รวม ๘ ป้อม ในตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยมีความขัดแย้งกับญวนด้วยเรื่องเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ ทรงเกรงว่าญวนอาจจะยกทัพมาทางทะเล

ใน พ.ศ. ๒๓๗๑ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้านายและขุนนางผู้ใหญ่เตรียมอาวุธปืนใหญ่ ปืนเล็ก กระสุนปืนใหญ่ ปืนเล็ก เป็นจำนวนมาก นำลงไปไว้ที่เมืองสมุทรปราการ นครเขื่อนขันธ์ และสาครบุรี พร้อมกันนี้ยังโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมตรีเพชรที่บางจะเกร็ง เหนือคลองบางนางเก็ง อยู่หน้าป้อมผีเสื้อสมุทร แล้วปักต้นตาลรอบเป็นหย่อม ๆ รัศมีด้วยเหล็กเรียงรายเป็นระยะ เพิ่มกำลังอาวุธตลอดถึงเมืองมหาชัย เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อการคุกคามของชาติจักรวรรดินิยมตะวันตกต่อไทยมีที่ทำรุนแรงมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมใหม่ บูรณะป้อมเก่าบางป้อม ซ่อมอาวุธปืนใหญ่ที่ทันสมัย คอร์บีโด ป้อมที่สร้างใหม่ คือ ป้อมพระจุลจอมเกล้า ส่วนป้อมที่บูรณะและติดตั้งปืนใหญ่ที่ทันสมัยคือ ป้อมผีเสื้อสมุทร ส่วนป้อมตรีเพชรไม่ปรากฏว่าได้มีการบูรณะแต่อย่างใด และคงไม่มีบทบาทในการป้องกันข้าศึกในวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ หลังวิกฤตการณ์ ร.ศ. ๑๑๒ ป้อมตรีเพชรถูกปล่อยให้ทรุดโทรมไป หลักฐานของกองทัพเรือกล่าวว่า ตัวป้อมถูกรื้อถอนหมด เหลือแต่ฐานกำแพงป้อมเท่านั้น

อิสริยา เลหาดีรานนท์